

Відзив

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Харченка Сергія Яковича

про дисертаційне дослідження

Павелків Катерини Миколаївни

«Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та його зв'язок з галузевими науковими програмами.

Актуальність теми та проблеми дослідження К.М.Павелків не викликає сумнівів з огляду на європейські тенденції в підготовці фахівців для соціальної сфери в Україні, необхідність широкої академічної мобільності студентів, формування їх іншомовної комунікативної компетентності як підґрунтя високого рейтингу на ринку праці та ін. Динамічність і конкурентоспроможність як провідні професійні характеристики сучасного фахівця соціальної сфери потребують належного рівня обізнаності зі світовим досвідом соціального захисту різних груп населення, що потребує достатніх знань іноземної, передовсім, англійської мови. Досліджувана К.М.Павелків проблема має виражений міждисциплінарний характер; дисертантка долучила до її теоретико-методологічного аналізу наукові дослідження з філософії, соціології, психології, методики викладання іноземних мов.

Тема дослідження цілком відповідає комплексній науковій темі кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету. Робота пройшла належну апробацію, представлена на численних наукових конференціях різного рівня. Результати дослідження можуть бути використані для успішного формування іншомовної

комунікативної компетентності студентів інших напрямів підготовки, і не лише гуманітарних.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Аналіз виконаного К.М.Павелків дисертаційного дослідження засвідчив:

1) тривалість, послідовність і тяглисть етапів наукового пошуку (судячи з публікації результатів, дослідження тривало понад дев'ять років) і вміщує всі необхідні етапи теоретичного аналізу й експериментальної роботи;

2) належний обсяг учасників експерименту (572 майбутні соціальні працівники і соціальні педагоги, 37 науково-педагогічних працівників, 119 соціальних і працівників і соціальних педагогів, що вже завершили процес навчання і працюють за спеціальністю), представлених на пошуковому, організаційному, констатувальному, формувальному, результативному етапах;

3) достатню кількість наукових публікацій з теми дослідження, що розкривають основний зміст роботи і мають належну географію (42 одноосібні публікації, з яких 1 монографія, 4 навчально-методичних посібники, 20 статей у фахових наукових виданнях України, 8 статей в іноземних наукових періодичних виданнях, 9 статей та доповідей на наукових конференціях, у збірниках наукових праць);

4) логічну структуру дисертаційного дослідження, представлену п'ятьма розділами, відповідними висновками, переліком використаних джерел і додатками.

Значущим науковим внеском у розвиток теорії й методики професійної освіти відповідно до обраної теми дослідження можна вважати: ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на загальнофілософському, загальнонауковому, конкретно-науковому, прикладному рівнях; обґрунтування структури, змісту та специфіки іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної

сфери; розробку та впровадження системи педагогічних умов формування названої компетентності в умовах освітнього середовища університету; окреслення та експериментальну перевірку ефективності авторської методичної системи іншомовної підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів.

Наукові факти, одержані особисто здобувачем.

Дисертаційне дослідження Катерини Миколаївни Павелків є цілісним, комплексним теоретико-методологічним дослідженням, у якому вперше здійснено комплексний та цілісний теоретико-методологічний аналіз проблеми іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету на кількох наукових рівнях; визначено сутність концептів «іншомовність» та «соціальне» як базових, що взаємозумовлено тематикою та проблемою дослідження; охарактеризовано концепцію та зміст професійної підготовки сучасних фахівців соціальної сфери в умовах університету, а також концепцію побудови, зміст та структуру методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету; визначено критерії та рівні іншомовної компетентності названих фахівців; обґрунтовано й реалізовано педагогічні умови іншомовної підготовки студентів в умовах освітнього середовища університету. Дослідження уможливило вдосконалення змісту сучасних моделей та технологій підготовки фахівців у ЗВО, а також розвиток методичних засад іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертаційного дослідження К.М.Павелків, автореферату та змісту публікацій дисертантки дозволяють сформулювати висновок про наукову достовірність результатів, отриманих дисертанткою у процесі наукового пошуку. Аналіз тексту дисертації дає підстави стверджувати про значний обсяг опрацьованої К.М.Павелків наукової

літератури з різних галузей знань (674 позиції, з них 80 – іноземними мовами) та належний рівень апробації дисертації.

Значення результатів дисертаційного дослідження для педагогічної науки і практики професійної підготовки фахівців.

Дисертаційне дослідження К.М.Павелків «Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету» містить нові, раніше не представлені й не захищені наукові положення, що підтвердилися в результаті проведеного дисертанткою експерименту й у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему теорії й методики професійної освіти.

Викладені в дисертації результати дослідження упроваджено в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/162 від 20.01.2020 р.); Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12-111 від 24.12.2019 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2821/01 від 18.12.2019 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-28/01/3382 від 24.12.2019 р.), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 013/628 від 24.12.2019 р.), Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (довідка № 01-12/01/33 від 15.01.2020 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка (довідка № 05-16/114 від 18.12.2019 р.).

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації.

Робота має ґрунтовне практичне значення; воно визначається впровадженням педагогічних умов та методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; систематизацією досвіду іншомовної підготовки фахівців в університетах європейських країн та поширенням сучасного інноваційного досвіду застосування технологій і

методів іншомовної підготовки. Матеріали дослідження доцільно використовувати в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, в системі післядипломної освіти соціальних педагогів \ соціальних працівників, в теорії і практиці формування іншомовної компетентності фахівців немовних напрямів підготовки.

Оцінка змісту дисертації та рівня її завершеності.

Дисертаційне дослідження має чітку логічну структуру, представлену у п'яти розділах з відповідними підрозділами. Логіка наукового пошуку простежується від теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження, виокремлення та аналізу провідних концептів («іншомовність» та «соціальне»), до побудови концепції методичної системи іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери шляхом реалізації сукупності педагогічних умов, та експериментальної перевірки її ефективності.

У роботі виважено сформульовано науковий апарат, вдало обрано методи дослідження (аналіз, синтез, моделювання, факторний аналіз, експертне та інші види опитування), відповідні експериментальні діагностичні методики, критерії математичної статистики для перевірки надійності й значимості одержаних результатів експериментальної роботи .

У першому розділі дисертації К.М.Павелків представила наукову методологію іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери підготовки в умовах освітнього середовища університету; схарактеризувала концепт іншомовності в сучасному науково-педагогічному дискурсі та концепт «соціальне» як філософську основу іншомовної підготовки фахівців соціального профілю. У другому розділі подано концепцію та зміст професійної підготовки фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету; розглянуто сучасні моделі підготовки фахівців за напрямом «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка» у вітчизняних ЗВО; розкрито досвід іншомовної підготовки студентів в університетах європейських країн; проаналізовано структуру та принципи функціонування освітнього середовища університету. Третій

розділ дисертації присвячено результатам пілотажного дослідження ролі іншомовної компетентності в соціальній сфері. На підставі статистично підтверджених результатів дослідження дисертантка обґрунтувала структуру іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, критерії та рівні сформованості названої компетентності, та представила програму експериментального дослідження. Четвертий розділ дисертації репрезентує педагогічні умови іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в освітньому середовищі університету. У цьому розділі авторка представляє також концепцію побудови методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету, її зміст та структуру. У п'ятому розділі К.М.Павелків охарактеризовано актуальний стан сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери; представлено результати впровадження та експериментальної перевірки ефективності методичної системи іншомовної підготовки студентів в умовах освітнього середовища університету.

У процесі дослідження дисертанткою переконливо доведено ефективність розробленої й упровадженої в освітній процес методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Дисертація за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. У розділі 2 (п.2.4) дисертаційного дослідження дисертантка представила основні характеристики освітнього середовища університету в контексті досліджуваної проблеми, що загалом не викликає жодних застережень. Водночас, оскільки освітнє середовище університету є ключовим поняттям теми роботи, вважаю, що феномен освітнього середовища має бути більш ґрунтовно представлений і в педагогічних умовах, що

забезпечують іншомовну підготовку студентів (п.4.3), і в структурі методичної системи названої підготовки (пп.4.1. та 4.2). Бажаним видається розширення завдання з дисертаційного дослідження з уведенням до нього позиції «здійснити характеристику освітнього середовища університету в контексті іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери».

2. Дисертаційне дослідження К.М.Павелків репрезентує ґрунтовний аналіз змісту професійної підготовки сучасних фахівців соціальної сфери в освітньому середовищі університету, та моделей такої підготовки (п.2.1 та 2.2 відповідно). Однак вважаю, що доречним був би порівняльний аналіз навчальних планів університетів – учасників експерименту з метою визначення кількісного та якісного рівня забезпечення процесу іншомовної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників.
3. З тексту дисертації та загальних висновків не зовсім зрозуміло, на який кінцевий результат іншомовної підготовки студентів (окрім сформованої іншомовної комунікативної компетентності) орієнтується дисертантка в контексті подальшої професійної діяльності випускників за напрямом підготовки 231 «Соціальна робота»? Варто було би, на мою думку, у тексті розділу 5 визначити, яким чином отримані в процесі іншомовної підготовки іншомовні знання, вміння й навички комунікації іноземною мовою впливають на зміст професійної діяльності та кар'єрні перспективи фахівців соціальної сфери.
4. У процесі розробки концепції та в ході опису компонентів моделі методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (п.4.1 та п.4.2) доречно було би представити іншомовний компонент не лише аудиторної частини змісту професійної підготовки, але й виробничих практик (з відповідним аналізом завдань та змісту виробничої практики, що містять іншомовний компонент).

5. Розділ 5 представляє результати педагогічного експерименту з перевірки ефективності методичної системи іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. Проте додатковим експериментальним результатом дослідження могли би стати виявлені авторкою кореляційні зв'язки (за віком, соціальним статусом, професійною мотивацією) учасників контрольних та експериментальних груп, що дозволило би сформулювати більш вагомі експериментальні висновки та посилити достовірність проведеного експерименту.

Повнота викладу основних результатів дослідження в наукових працях.

На основі аналізу змісту наукових публікацій К.М.Павелків можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, отримані й сформульовані дисертанткою, достатньо повно представлені у 42 одноосібних наукових публікаціях.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структура та зміст автореферату дисертації К.М.Павелків, вміщені у ньому висновки та анотації цілком відображають текст представленого до захисту дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дисертантки дає підстави для висновку про те, що загалом подана до захисту докторська дисертація Павелків Катерини Миколаївни «Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету» є актуальним, самостійним,

завершеним і достатньо апробованим дослідженням, результати якого мають практичне значення для розвитку педагогічної науки і практики. Аналіз дисертаційного дослідження засвідчує його відповідність вимогам до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій (п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ №567 від 24.07.2013 року та з відповідними змінами й доповненнями за Постановою КМУ №656 від 19.08.2015 р.), іншим інструктивним документам і вимогам МОН України щодо кваліфікаційних робіт. Це дозволяє рекомендувати спеціалізованій вченій раді Житомирського державного університету імені Івана Франка присвоїти Катерині Миколаївні Павелків науковий ступінь доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри соціальної педагогіки

ДЗ «Луганський національний

університет імені Тараса Шевченка»

С.Я.Харченко

